

Тіньова економіка в системі загроз економічній безпеки

Шелестинський В.А., слухач магістратури 102 навчальної групи ННІ № 1 НАВС.

Науковий керівник: доцент кафедри економічної безпеки ННІ №1 НАВС, кандидат юридичних наук, доцент **Томма Р.П.**

Поняття тіньової економіки фахівцями визначається неоднозначно. У закордонній літературі приводиться цілий ряд дефініцій, що у деталях мають розбіжності. Їхнє узагальнення, а також вивчення вітчизняного досвіду, дозволяє окреслити межі тіньової економіки сферою діяльності визначеного контингенту, що займається напівлегальним чи цілком прихованим бізнесом. Продукція такого бізнесу не контролюється органами державної влади, не враховується офіційною статистикою і з цих причин не може бути включеною у валовий внутрішній продукт, а головне - результати такого бізнесу не оподатковуються і не можуть бути джерелом поповнення державного бюджету. У першу чергу звертає на себе увагу існуюча розмаїтість термінів, що використовуються для визначення поняття тіньової економічної діяльності.

З західної літератури в наше життя їх перекочувало досить багато: “тіньова економіка”, “неформальна економіка”, “прихована економіка”, “неофіційна економіка”, “вторинна економіка”, “чорна економіка”, “таємна економіка”, “підпільна економіка”, “нелегальна економіка”, “контрекономіка”, “друга економіка”, “чорний ринок” і т.п. Такий численний набір термінів не випадковий і відображає не стільки відсутність єдності в розумінні суті даного питання, скільки різні аспекти і структурні складові тіньової економіки, а також підкреслює внутрішню якісну складність цього феноменального явища суспільного життя.

Одна з причин виникнення широкого спектра тлумачень такого поняття як тіньова економіка, викликана двозначністю, що міститься в самому терміні. З одного боку, у ньому вбачається нелегальний і кримінальний початок, а з іншого боку – стверджується, що мова йде все-таки про економіку і пов'язані з нею виробничі відносини.

Деякі вчені вважають, що тіньова економіка, пронизуючи макро- і мікроструктуру економіки, виступаючи її складовою частиною і не підкорюючись регламентації діючого законодавства, нібито випадає зі сфери дії економічних законів. У дійсності вона функціонує і розвивається за такими ж економічними законами, як і офіційна економіка.

По-різному визначають фахівці і роль тіньової економіки в суспільстві. Деякі вчені вбачають у тіньовій економіці небезпеку для економічного розвитку багатьох держав і світової економіки в цілому, інші – заперечують суспільну небезпеку тіньової економіки, вважаючи її природним доповненням національних економічних систем. Одні впевнені в можливості і повній легалізації шляхом проведення економічних перетворень у суспільстві, інші ототожнюють її лише з кримінальними видами діяльності і вважають за необхідне вести з нею непримиренну боротьбу до повного знищення.

Як органічна складова економіки будь-якого суспільства, тіньова економіка є господарсько-комерційною діяльністю, що унаслідок визначених причин, намагається уникнути державного обліку і контролю. При цьому, між офіційною економікою і її “тінню” існує досить розмита межа, і критерії виділення тіньової економіки в порівняно локальний сектор господарювання мають не стільки економічний, скільки соціально-правовий характер.

Характерним є те, що формування її складових відбувається в звичайному середовищі в умовах свідомого чи неусвідомленого сприяння з боку держави, що полягає в прийнятті таких нормативних актів, які у кінцевому рахунку і забезпечують необхідні основи для її існування. Вірність даного твердження витікає з наступних особливостей тіньової економіки:

- тіньова економіка зароджується в надрах нормативно-правового поля, коли встановлені державою регулюючі норми не відповідають дії об'єктивних економічних законів, не мають надійних механізмів контролю за дотриманням діючого законодавства; коли дії законодавчих і виконавчих структур державної влади вступають у протиріччя з об'єктивними економічними законами;

- в умовах, коли держава через свої представницькі структури має найвищі повноваження в законотворчій, правоохоронній і виконавчій діяльності, саме зародження і поширення тіньової

економіки вказує на терпимість держави до цього явища, що виникає внаслідок непогодженості намірів і дій різних галузей влади щодо розвитку окремих сфер;

- основою функціонування тіньової економіки є безоплатне використання суспільної власності: основних фондів, сировини, енергоносіїв, транспортних шляхів, трудових ресурсів;

- тіньова економіка служить збагаченню визначеного кола людей за рахунок обкрадання всього суспільства і, у першу чергу, за рахунок джерел, що забезпечують фінансове наповнення державного бюджету.

Велику кількість визначень поняття «тіньова економіка» можна розділити на дві основні групи.

Перша група визначає тіньову економіку як протиправну діяльність, що здійснюється в інтересах злочинних структур.

Друга група визначає тіньову економіку як економічну діяльність, що не враховується державними органами.

Для усунення протиріч, визначення тіньової економіки має охоплювати весь спектр можливих складових і видів діяльності, що відносяться до цього явища.

У зв'язку з цим, більш правильним буде визначення: «Тіньова економіка» – це економічна діяльність, що не враховується і не контролюється офіційними державними органами, і спрямована на одержання доходу шляхом порушення діючого законодавства.